

บทวิจารณ์หนังสือ: เล่าเรียน-ทำงานกันไปชีวิตได้อะไร

BOOK REVIEW: Study and Work Together, What Will You Get in Life?

พระเพชรไทย วชิรปาณี (เพ็ชรรักษา)

Phra Petchthai Wachirapali (Petcharaksa)

ธนกร ตระกมลกานต์

Tanakorn Donkamonkan

พระครูภาวนาพัฒนบัณฑิต

Phrakru Bhawanapattanabantita

วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi-Et Buddhist College

E-mail.baspatthai@gmail.com

(Received: June 12, 2024/ Revised: August 28, 2024/ Accepted: August 29, 2024)

บทคัดย่อ

หนังสือ “เล่าเรียน-ทำงานกันไป ชีวิตได้อะไร?” ผลงานของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) เป็นหนังสือที่แต่งแบบร้อยแก้วความเรียงใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจง่าย โครงสร้างของหนังสือ ประกอบด้วยที่มาและความหมายของมนุษย์ในมิติการศึกษา เป้าหมายของการทำงาน วิธีการทำงานเพื่อความ สุข ชีวิต งาน และธรรมเพื่อเอกภาพและอิสรภาพภายใน จุดเด่นของหนังสือคือเป็นการนำเสนอหลักการการทำงานเพื่อความ สุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา เช่น เป้าหมายการทำงานเพื่อความ สุข การพัฒนาตนให้เหมาะสมกับสภาพงาน เป็นต้น จุดด้อยคือขาดการนำเสนอตัวอย่างอาชีพ เพื่อให้เห็นแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งผู้เขียนได้นำเสนอหลักการสูงจนเกินไปจนทำให้เข้าใจว่าเป็นเรื่องของการปฏิบัติธรรม คุณูปการของหนังสือคือสามารถยึดถือเป็นหลักการและแนวทางปฏิบัติในการทำงานเพื่อความ สุข

คำสำคัญ: เล่าเรียน; ทำงาน; ชีวิต

Abstract

The book “Study and work together, what will you get in life?” by Phra Phromkuna-phon (P.A. Payutto) is a book written in prose style using easy-to-understand language. The structure of the book includes the origin and meaning of human beings in the dimensions of education, the goals of work, methods of working for happiness, life, work, and Dharma for unity and inner freedom. The highlight of the book is that it presents the principles of working for happiness according to Buddhism, such as the goal of working for happiness, developing oneself to be suitable for work conditions, etc. The weakness is that it lacks the presentation of career examples to show concrete practices. In addition, the author presents principles that are too high-level, making it understandable that it is a matter of practicing Dharma. The benefit of the book is that it can be used as principles and guidelines for working for happiness.

Keywords: study; work; life

1. บทนำ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) เป็นพระนักวิชาการนักคิดนักเขียนผลงานทางพระพุทธศาสนา รุ่นใหม่ มีผลงานทางวิชาการพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ผลงานของท่านที่เป็นที่รู้จัก เช่น พุทธธรรม เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ท่านเป็นคนไทยคนแรกที่ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ จากองค์การยูเนสโก (UNESCO Prize for Peace Education) ได้รับปริญญาคุณวุฒิปันธิตกิตติมศักดิ์มากกว่า 15 สถาบัน ในปี พ.ศ. 2549 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2559 ได้รับการเลื่อนสมณศักดิ์เป็น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ หนังสือ “เล่าเรียน - ทำงานกันไป ชีวิตได้อะไร” ต้องการนำเสนอความหมายของมนุษย์ที่ต้องศึกษา ชีวิตที่ดี คือชีวิตแห่งการศึกษาเป็นความหมายเชิงบวก กล่าวคือ การเล่าเรียน เพราะการเรียน กล่าวคือการศึกษา ทำให้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพชีวิต เพื่อเข้าถึงการวางแผนการดำเนินชีวิต เพราะกว่าจะได้มาแต่ละสิ่ง ต้องผ่านการศึกษาลงทุนเป็นอย่างมาก ทำงานเพื่อให้ซึ่งเงินทองจึงมีความ งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข ต้องทำงานจึงจะมีเงิน และต้องมีเงินจึงจะได้คนมาทำงาน นี่คือการหมายขั้นแรก แต่ยังมีความหมายต่อไปอีก และมีคนอีกจำนวนมากให้ความหมายอีกอย่างว่า งานจะนำไปสู่การมีตำแหน่ง มีฐานะ เจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่า เล่าเรียน-ทำงานกันไป ชีวิตได้อะไร ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) มีเนื้อหาที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก นั่นคือการศึกษาสำคัญมีจุดมุ่งหมาย มองเห็นเหตุแห่งการศึกษาช่วยในการดำรงชีวิตให้มีความสุขได้อย่างไร

2. ความเป็นมาและโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือเรื่อง “เล่าเรียน-ทำงานกันไปชีวิตได้อะไร” เลขหนังสือ ISBN : 974-344-395-9 แต่งโดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ในปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) เป็นหนังสือที่ถอดคำบรรยายของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่แสดงธรรม ณ สถาบันวิจัยพุทธธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2538 (Phra Prom Khunaporn (P.A. Prayutto), 2007 : 1) มีขนาดประมาณครึ่งกระดาษ A4 ผ่านการตีพิมพ์มาแล้ว 12 ครั้ง และการตีพิมพ์ครั้งนี้เป็นครั้งที่ 12 เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2551 มีความหนา 37 หน้า ตีพิมพ์จำนวน 2,000 เล่ม

โครงสร้างของหนังสือ ผู้แต่งได้กล่าวถึง มนุษย์ คือสัตว์ผู้ต้องศึกษา ชีวิตที่ดี คือชีวิตแห่งการศึกษา ทำงานเพื่ออะไร ควรทำงานอย่างไร จุดมุ่งหมายของคน หรือจุดมุ่งหมายของการทำงาน ทำงานอย่างไร จึงจะมีความสุข ชีวิต งาน และธรรม ความประสานสู่เอกภาพ ชีวิตงาน และธรรม อิสระภาพภายในเอกภาพ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของลักษณะชีวิตที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาเพื่อประโยชน์แห่งการศึกษาเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายแห่งความสุขการประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนในชีวิต เพื่อความสุข และความสำเร็จของตนเองและสังคม ดังนั้น การทำจะให้เกิดความรู้ รู้เหตุผลแห่งการศึกษา เพื่อทำให้นำการศึกษานั้นปรับใช้ในชีวิตประจำวันเข้าใจโลก เข้าใจธรรม เข้าใจสังคม และสามารถดำรงตนในสังคมได้

3. เนื้อหาโดยย่อ

มนุษย์ คือสัตว์ผู้ต้องศึกษาชีวิตที่ดี คือชีวิตแห่งการศึกษา ธรรมชาติของมนุษย์เป็นอย่างไร ธรรมชาติของมนุษย์ก็คือ เป็นสัตว์ที่ต้องฝึก หรือต้องศึกษา และฝึกได้ หรือศึกษาได้ การที่มนุษย์เราจะมีชีวิตที่ดีงาม เรา

จะต้องศึกษาฝึกฝนพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นไปในระบบการดำเนินชีวิต สัญชาตญาณนี้มนุษย์อาศัยได้น้อยเหลือเกิน ไม่เหมือนสัตว์ชนิดอื่นที่อาศัยสัญชาตญาณได้มาก หลักการของพระพุทธศาสนาสอนตามธรรมชาติว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกได้ ฝึกไปทำไม ก็ฝึกให้ดำเนินชีวิตได้ดียิ่งขึ้นไป จะได้มีชีวิตที่ดีงาม มีความสุข เป็นอิสระ และอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขในสังคมและในโลก อย่างที่เห็นกันว่า มนุษย์เกิดมาอาศัยสัญชาตญาณแทบไม่ได้เลยเราต้องเรียนรู้และต้องฝึกหัดเอาทั้งนั้น จึงบอกว่า การดำเนินชีวิตของมนุษย์แทบไม่มีอะไรได้มาเปล่าๆมนุษย์ต้องลงทุนทั้งนั้น เพราะฉะนั้น ชีวิตของมนุษย์ ถ้าจะเป็นชีวิตที่ดี ต้องมีการศึกษาตลอดเวลา กล่าวได้ว่า ชีวิตที่ดี คือชีวิตแห่งการศึกษา ดังพุทธพจน์ที่ย้ายอยู่เสมอว่า (ทนต์ เสฏฐิ มนุสเสสุ) แปลว่า ในหมู่มนุษย์นั้น ผู้ที่ฝึกแล้วเป็นผู้ประเสริฐ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายถึง การทำงานเพื่ออะไร งานเป็นกิจกรรมส่วนสำคัญของชีวิต ถ้าจะดูให้ละเอียดว่าเราใช้ชีวิตกันอย่างไร หลายคนหลายมุมมอง มองการทำงานแตกต่างกันออกไป อย่างที่เห็นชัดที่สุด มองว่างานเป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพ ทำให้มีเงินมีทอง ดังคติที่ว่า งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข นี่คือความหมายแรก และอีกมุมมองหนึ่งมองว่างานจะนำไปสู่การมีตำแหน่ง มีฐานะ เจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง และได้รับความนิยมนับถือ กล่าวคือทางศาสนาเรียกว่า (โลกธรรม : 2) งานยังมีความหมายอย่างอื่นอีก งานไม่ใช่แค่เพื่อตัวเอง งานเป็นเรื่องกว้างกว่านั้น งานเป็นไปเพื่อการสร้างสรรค์ โลกจะเป็นไปได้ สังคมจะดำเนินไปได้ ประเทศและประชาชนจะพัฒนาได้ ต้องอาศัยคนทำงาน ดังนั้นคนที่ทำงานจึงถือว่ามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างพัฒนาประเทศ งานยังมีความหมายในสภาพการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันออกไป มีสภาพที่แตกต่างกัน เพราะคนที่เป็นกรรมกรก็มีความเป็นอย่างหนึ่ง คนที่เป็นนักวิชาการก็มีสภาพชีวิตอีกอย่าง สภาพการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน ผลของงานก็แตกต่างกัน แต่ยังมีบางคนเปรียบเทียบไว้ว่า ค่าของคน อยู่ที่ผลของงาน เพราะดังนั้นการทำงานคือการฝึกฝนพัฒนาตัวเองได้

คนไทยมีความเข้าใจเกี่ยวกับงานว่าเป็นกิจกรรมเพื่อความสนุกสนาน เพื่อความบันเทิง เช่น งานวัดก็เป็นเรื่องสนุก มีมหรสพ มีละคร หนัง ลิเก งานสงกรานต์ก็เป็นเรื่องของการสาดน้ำ ซึ่งทำให้ผู้เล่นมีความสุข สนุกเพลิดเพลิน แต่ความจริงงานมีความหมายที่ซ่อนอยู่ลึกกว่านั้น คือเป็นเรื่องการทำความดี กิจกรรมที่เป็นหลักเป็นแกนของงานก็คือการทำบุญ ทำการกุศล หรือบำเพ็ญความดีบางอย่าง โดยเฉพาะการมาร่วมกันทำประโยชน์ บาง

อย่างเพื่อส่วนรวม แม้แต่งานสงกรานต์ก็มีกิจกรรมที่เป็นการทำบุญทำกุศลอยู่ รวมทั้งการชนทรายเข้าวัด ดังนั้น การทำงานจึงมีความหมายในเชิงที่เป็นกิจกรรมการทำความดีบางอย่าง หรือเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนา แต่ส่วนที่ปนอยู่ด้วยก็คือความสนุกสนานบันเทิง ซึ่งเป็นส่วนที่หลงเหลือมาถึงปัจจุบัน ส่วนงานในความหมายของตะวันตกนั้น เรียกว่า work และมีคำสำคัญที่คู่กับ work เป็นคำตรงข้ามกับ work ซึ่งช่วยให้ความหมายของ work

เด่นชัดขึ้นมาด้วย คือคำว่า leisure แปลว่า การพักผ่อนหย่อนใจ งานในความหมายของตะวันตกตรงข้ามกับการพักผ่อนหย่อนใจ เพราะฉะนั้น วัฒนธรรมตะวันตกจึงมองว่างานเป็นเรื่องของความเหน็ดเหนื่อย ลำบากตรากตรำ เป็นเรื่องที่ต้องทนทำด้วยความทุกข์ยาก ดังนั้นจึงต้องมีสิ่งที่เป็นคู่กันเพื่อทดแทน คือการพักผ่อนหย่อนใจ ตามวัฒนธรรมของฝรั่งคนเราต้องทำงาน เสร็จแล้วก็ไปพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อช่วยทดแทนชดเชยหรือผ่อนระบาย ดังนั้น งานจึงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเครียดได้มาก และถ้าเราตั้งทำไม่ดี มีท่าทีของจิตใจที่ไม่ถูกต้อง คือไม่มีความรักงาน เราก็คงทำงานด้วยความเหนื่อยหน่ายและอึดจะหนิงงาน งานกลายเป็นสิ่งที่หนักหนา ต้องเผชิญ ต้องผจญ ต้องต่อสู้ เมื่อมองอย่างนี้ คนก็จึงต้องหาทางหลีกเลี่ยงไปเสียจากงาน ต้องการเลิกงานหรือหนีจากงานเพื่อไปพักผ่อน อันเป็นสิ่งที่จะต้องแก้ไข ด้วยเหตุนี้ ตะวันตกจึงต้องมีจริยธรรมคู่กับการทำงาน

วัฒนธรรมการทำงานแบบตะวันตก จะต้องสร้างนิสัยรักงานขึ้นมาให้ได้ พอรักงาน ก็มีใจสู้ และทนต่อความหนัก ความเหน็ดเหนื่อยของงานได้

กำลังใจ ศรัทธา และแรงจูงใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการทำงาน แรงจูงใจแบบหนึ่งเป็นเรื่องสัมพันธ์กับจุดหมายของคน ส่วนแรงจูงใจอีกแบบหนึ่งเป็นแรงจูงใจที่สัมพันธ์กับจุดหมายของงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อทำงานไปแล้วได้ผลสำเร็จขึ้นมา จะเป็นผลสำเร็จของคนหรือเป็นผลสำเร็จของงาน ถ้าจะทำงานให้ถูกก็ต้องมองไปที่ผลสำเร็จของงาน ไม่ใช่มุ่งเอาแต่ผลสำเร็จของคน ถ้าจะเป็นผลสำเร็จของคน ก็ต้องให้เป็นผลที่ตามสำเร็จของงานส่งผลมาอีกต่อหนึ่ง คนจำนวนไม่น้อยหวังแต่ผลสำเร็จหรือผลประโยชน์ของคนอย่างเดียว ถ้าเป็นอย่างนี้ก็จะเกิดปัญหาต่อการพัฒนาประเทศชาติ การพัฒนาประเทศชาติ และการแก้ปัญหาของสังคม ก็ยากที่จะบรรลุความสำเร็จ และจะส่งผลต่อไปถึงสภาพจิตใจด้วย สภาพจิตใจกับการทำงาน ส่งผลย้อนกลับกันไปมา คือสภาพจิตใจที่ดีส่งผลต่อการทำงาน ให้ทำงานได้ดี และการทำงานได้ดีมีผลสำเร็จ ก็ส่งผลย้อนกลับไปยังสภาพจิตใจ ทำให้มีกำลังใจเป็นต้นอีกทีหนึ่ง สภาพจิตใจในแรงจูงใจที่มุ่งจุดหมายของคนกับมุ่งจุดหมายของงาน จะส่งผลต่อความสัมพันธ์ในการทำงานแล้วก็ย้อนกลับมาบนतालผ่นสภาพจิตใจของคนให้เป็นไปต่างๆ กัน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ชี้ให้เห็นว่าควรทำงานอย่างไร เมื่อคนทำงานไปตามความหมายและความเข้าใจของเขาทำให้งานนั้นมีผลต่อความรู้สึกสภาพจิตใจในการทำงานของเขาด้วย การที่เราตั้งใจมุ่งมั่นของการทำงาน ถ้าเป็นเรื่องที่เราพึงพอใจเราก็จะตอบสนองต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าเป็นเรื่องที่เราไม่พึงพอใจก็เกิดความเศร้าเสียอกเสียใจ ดังนั้นคนที่ทำงานในความหมายเป็นเพียงเครื่องหาเลี้ยงชีพ ดังนั้นความรู้สึกความพึงพอใจความการเกิดความสุขทำให้งานนั้นมีเป็นผลดีต่อการพัฒนาและทำให้งานนั้นเกิดการพัฒนาศักยภาพ ความเพลิดเพลินความสบายใจต่อการทำงาน เมื่อทำงานไปเราก็ได้รู้ได้ฝึกได้พัฒนาให้เราเห็นตัวตนที่แท้จริงของเราได้ และยังมีผลต่อสภาพจิตใจ ในความหมายของคำว่างาน ถ้าเรามองดูวัฒนธรรมไทยมาเปรียบเทียบกับสมัยก่อนคำว่างานจะใช้ไม่เหมือนในปัจจุบัน เรามีงานวัด และมีงานสงกรานต์ เรามีงานกฐิน เรามีงานประเพณีต่างๆ ในความหมายของไทยมองให้ลึกซึ้งกว่านั้นความหมายของคำว่างานมีความซับซ้อนลึกซึ้งเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการทำความดี การทำกุศล การสร้างบุญและมีกิจกรรมที่สำคัญในการทำบุญดังนั้นการทำงานจึงมีความหมายในการทำความดีบางอย่างหรือเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาได้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ยังได้นำเสนอจุดหมายของคน หรือจุดหมายของงาน จิตใจเป็นเรื่องสำคัญถ้าเราสู้งาน หรือจะหนีงาน ก็อยู่ที่ภาวะจิตใจ ถ้าเรามีกำลังใจที่ดี การทำงานก็ประสบผลสำเร็จ ถ้าเรามีกำลังใจที่ดีก็จะส่งผลให้การทำงานที่ทำนั้นดีไปด้วย คนที่เข้าใจความหมายของการทำงานจึงจะรู้ว่าการทำงานนั้นทำเพื่อให้ได้ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์มา ถ้าเขาได้ผลตอบแทนหรือได้ผลประโยชน์กำลังใจก็จะดีตามไปด้วย กำลังใจจึงไปสัมพันธ์กับผลตอบแทนจากงานไม่ว่าจะทางวัตถุหรือทางจิตใจ เพราะฉะนั้นการจะหาอะไรมาช่วยทำให้งานนั้นได้ผลดียิ่งขึ้นเราต้องมีศรัทธา ศรัทธาคือความเชื่อ เชื่อในงานที่ทำ เชื่อในสิ่งที่ทำ มั่นใจในสิ่งนั้นๆ ศรัทธาจึงเป็นพลังให้เราสามารถอุทิศร่างกายและจิตใจ อุทิศแรงเพื่อให้งานนั้นประสบผลสำเร็จเมื่อทำอย่างนั้นแล้วก็จะเกิดกำลังใจให้เกิดสิ่งๆ ที่เรียกว่า คือมีความดีงามมีประโยชน์พวกมาด้วย พอมองความหมายทางเดียวกันของคำว่างาน เราต้องมีกำลังใจหรือแรงจูงใจในการทำงานนั้น แรงจูงใจคือผลที่จะได้รับอย่างเช่น แพทย์ก็มีจุดมุ่งหมายที่จะบำบัดโรคทำให้คนไข้หายโรค มีสุขภาพที่ดีครูมีจุดมุ่งหมาย ที่สั่งสอนอบรมนักเรียนให้เป็นเยาวชนที่ดีมีความรู้รู้จักดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องได้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) นำเสนอว่า ทำงานอย่างไรจึงจะได้ความสุข สิ่งที่ทำให้การทำงานไม่มีความสุข คือ ความเครียด ความเครียดเป็นปัญหาสำคัญในการทำงาน เมื่อทำงานมาก ก็ยิ่งเครียดมากตาม

ไปด้วย ยิ่งไปกว่านั้นคนที่ทำงานเพื่อหวังผลตอบแทนทางวัตถุ ยิ่งทำให้เกิดความเครียด ความขัดแย้งในใจ การทำงานให้มีความสุข คือ ความรักงาน ถ้าขาดความรักงาน จิตใจไม่อยู่กับงาน ทำงานเพียงเพื่อรอเวลา ทำงานเพียงเพื่อผลตอบแทน ดังนั้นการทำงานที่ไม่เกิดจากรักจึงไม่มีความสุข ปัญหาต่างๆ รวมกับความเครียด มีแรงจูงใจคือ ตัณหา การทำงานนั้นย่อมไม่มีความสุข การทำงานที่จะทำให้ชีวิตมีความสุขนั้นต้องมองงานกับชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มองว่างานเป็นกิจกรรมที่เป็นเนื้อเป็นตัวของชีวิต ทำงานไปอย่างที่เราเชื่อมั่นเป็นการดำเนินชีวิตของเราเอง และดำเนินชีวิตนั้นให้ดีที่สุด อีกด้านหนึ่งคือเมื่อเราทำงานไป ไม่ว่าจะมองในความหมายว่าเป็นการพัฒนาตนเอง เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนหรือของสังคมก็ตาม ในเวลาที่ทำอยู่นั้น สภาพจิตใจอย่างหนึ่งที่ควรเกิดขึ้นก็คือความร่าเริงบันเทิงใจ ความเบิกบานใจ การทำงานในความหมายบางอย่างก็เอื้อต่อการเกิดสภาพจิตอย่างนี้อยู่แล้ว เช่น ถ้าเราศรัทธาในความหมายของงาน ในคุณค่าของงาน เราทำงานไปก็ทำจิตใจของเราให้ร่าเริงได้ง่าย

คนส่วนมากมองแบบปุถุชนว่า งานเพื่อชีวิต คือเราทำงานเพื่อจะได้ผลตอบแทนมาเลี้ยงชีวิต ชีวิตของเราอาศัยงาน คือเราอาศัยงานเพื่อให้ชีวิตของเราเป็นอยู่ได้ ต่อมาจะเห็นว่ามีการก้าวหน้าไปอีกขั้นหนึ่ง คือกลายเป็น งานเพื่องาน ตอนนี้งานก็เพื่องานนั่นแหละ คือเพื่อให้งานนั้นสำเร็จด้วยดี เพื่อจุดมุ่งหมายของงาน งานเพื่อชีวิตนั้นเรื่องของเงื่อนไข ไม่ใช่เป็นเหตุปัจจัย จะต้องมองความเป็นเหตุปัจจัย และการเป็นเงื่อนไขว่าเป็นคนละอย่าง งานเพื่อชีวิตนั้น ความจริงแล้วไม่ใช่ความสัมพันธ์ตามเหตุปัจจัย งานไม่ใช่เป็นเหตุปัจจัยของชีวิต แต่งานเป็นเงื่อนไขเพื่อได้ผลตอบแทนมาเลี้ยงชีวิต แต่ถ้างานที่งานแล้วก็เป็นเรื่องของเหตุปัจจัยโดยตรง งานอะไรก็เพื่อจุดหมายของงานนั้น เช่น งานของแพทย์คือการบำบัดโรค ก็เพื่อจุดมุ่งหมายของงาน คือทำให้คนหายโรค งานโภชนาการก็เพื่อให้คนได้กินอาหารดีแล้วคนก็จะมีความสุขภาพดี เป็นจุดหมายของงานโดยตรง คืองานเพื่องานชีวิต งาน และธรรม นั้นเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติด้วย ชีวิต คือการดำรงอยู่ชีวิต” มีองค์ประกอบใหญ่ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นรูปธรรม กับส่วนที่เป็นนามธรรม อย่างที่เราเข้าใจกันทั่วไปว่า เป็นเรื่องของกายกับเรื่องของจิต องค์ประกอบใหญ่ทั้ง สองส่วนนี้ รวมอยู่ในสิ่งที่เรียกว่า ชั้น 5 (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/17/48/66-67; 17/82/135, 14/180) ซึ่งประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และ วิญญาณ ความหมายของส่วนทั้ง 5 ตามแนวพระพุทธศาสนามีกล่าวไว้ ดังนี้ งาน คือ การออกแรงคือการกระทำต่อวัตถุ งานนั้นเพื่อธรรม คือครูให้การศึกษาแก่นักเรียนให้มีการศึกษา มีสติปัญญา การมีชีวิตที่ดีงาม การนำธรรมะมาใช้ในการทำงาน งานเพื่อ ธรรมเพื่อ งาน ชีวิตคือประโยชน์สุข เพราะการเป็นอยู่ของชีวิตคือการเกิดขึ้นการดำรงอยู่เพื่อประโยชน์สุขของชีวิต เป้าหมายสูงสุดของชีวิตคือการมีอิสรภาพเหนือโลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 1-37)

4. บทวิจารณ์

4.1 สารบัญของหนังสือ

หนังสือ เรื่อง เล่าเรียน-ทำงานกันไปชีวิตได้อะไร เขียนโดยพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ผู้วิจารณ์เห็นว่า การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหา ที่ลงตัว ลำดับการนำเสนอ เนื้อหาเป็นลำดับนั้นตอนได้ชัดเจน การศึกษาเล่าเรียน การทำงาน ได้ส่งผลต่อการดำรงชีวิต เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ผู้ต้องศึกษา ชีวิตที่ดี คือชีวิตแห่งการศึกษา การทำงานเพื่อสื่อให้รู้ว่าทำงานเพื่ออะไร ควรทำงานกันอย่างไร จุดมุ่งหมายของคน หรือจุดมุ่งหมายของงาน ทำงานอย่างไร จึงมีความสุข เป็นระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ สำหรับควบคุมความประพฤติทางกายวาจาของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงาม เพราะนำหลักธรรมในทางศาสนา

มาปรับใช้ในการทำงาน

4.2 จุดเด่นของหนังสือ

ประเด็นที่ถือว่าเป็นข้อเด่นที่น่าสนใจมากที่สุดของหนังสือ เล่าเรียน-ทำงานกันไป ชีวิตได้อะไร คือ งานเขียนที่นำมาถ่ายทอดแนวคิดที่นำมาอธิบายถึงการเรียนไปเพื่ออะไร ทำงานเพื่ออะไร ควรทำงานอย่างจริงจัง จะมีความสุข พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายเรียบเรียงเนื้อหา ลำดับขั้นตอนของเนื้อหาและเขียนอธิบาย และกระบวนการสร้างสุขภาวะให้ผู้อ่านทุกระดับได้เข้าใจในเนื้อหาได้ง่ายขึ้น ซึ่งผู้วิจารณ์จะขอแยกแยะให้เห็นเป็นประเด็นสำคัญที่พบได้ในหนังสือเล่มนี้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การใช้คำ สำนวน รูปประโยคและการเขียนบรรยายตลอดทั้งเล่ม เป็นการบรรยายที่นำใจความสำคัญมาเป็นหลักในการดำเนินเรื่อง และชี้ประเด็นเรื่องที่ต้องการเน้นให้เด่นชัดแล้วอธิบายเพิ่มเติมอย่างหลากหลายในประเด็นย่อยๆ โดยเฉพาะการให้ความหมายที่หลากหลายความหมายในเรื่องเดียวกัน เพื่อให้ผู้อ่านที่มีประสบการณ์อันหลากหลายในเรื่องนั้นๆ หรือความรู้ด้านการศึกษา การทำงานเพื่ออะไร ตลอดทั้งการอุปมาเพื่อยกตัวอย่างเปรียบเทียบ และยกตัวอย่างประกอบ โดยมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มาจากพระไตรปิฎก และอรรถกถา ทุกครั้ง

ประเด็นที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้ ได้แก่การนำหลักการว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องศึกษา ทำงานอย่างไรให้มีความสุข มองเห็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาตัวเอง การพัฒนาตัวเองให้เหมาะสมกับงานนั้น ปลุกจิตให้มีแรงจูงใจการทำงาน เพราะว่าการทำงาานนั้นมีจุดประสงค์ที่ได้ผลตอบแทน ถ้าเลือกงานที่ทำถูกกับสิ่งที่ชอบ งานที่ทำนั้นจึงได้ผลที่ดี รู้จักวิธีแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาตนให้สูงขึ้น กำลังใจเป็นสิ่งสำคัญ จุดมุ่งหมายเป็นสิ่งที่ต้องตั้ง เพราะเมื่อเกิดมาเป็นคนแล้วจำเป็นต้องการฝึกฝนควบคุมไว้ จึงจะอยู่เป็นสุขสมกับการเล่าเรียน และงานที่ทำ

4.3 จุดด้อยของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงหลักการทำงานตามแนวทางพระพุทธศาสนา ขาดการยกตัวอย่างของการทำงานนั้นๆ เช่น อาชีพครู อาชีพหมอ การทำธุรกิจ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เห็นภาพหรือตัวอย่างในการทำงานจริงบนฐานคิดพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้หนังสือเล่มนี้มีความน่าสนใจเฉพาะอาชีพนั้นๆ ซึ่งสามารถต่อยอดการเขียนให้ครอบคลุมอาชีพต่างๆ ได้ อีกประการหนึ่งหนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอหลักการมีความสุขในระดับสูงจนเกินไปคือการพ้นจากทุกข์ ดำรงตนอยู่เหนือวิสัยโลกนั้นคือภาวะแห่งโลกุตระหรือความเหนือโลกนั่นเอง ซึ่งดูเหมือนว่าอยู่นอกเหนือขอบเขตของการทำงานที่ชาวบ้านทั่วไปเข้าใจ

4.4 คุณูปการของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอหลักการทำงานในมุมมองพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักแห่งความเป็นจริง ตั้งอยู่บนฐานแห่งความดีงาม ผู้ปฏิบัติตามจะสามารถพบความสุขในการทำงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมการทำงานปัจจุบันหาได้ยาก คือการทำงานปัจจุบันอาจจะตอบโจทย์เพียงการได้รับค่าตอบแทนเพื่อเป็นปัจจัยเลี้ยงชีพเท่านั้น แต่อาจไม่มีความสุขในการทำงานเลย ทำงานเพราะไม่มีงานอื่นให้ทำ เป็นลักษณะของการทนทำงานมากกว่าการทำงานด้วยความสุข แต่หนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอหลักการทำงานที่จะนำไปสู่การมีความสุขในการทำงานได้จริง

5. สรุป

เล่าเรียน-ทำงานกันไป ชีวิตได้อะไร เป็นหนังสือที่แต่งแบบร้อยแก้วความเรียงใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจง่าย ยกตัวอย่างเปรียบเทียบอธิบายให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน โครงสร้างของหนังสือ ผู้แต่งได้กล่าวถึงที่มาและความหมายของมนุษย์ คือสัตว์ผู้ต้องศึกษา ชีวิตที่ดี คือชีวิตแห่งการศึกษา และอธิบายถึงการทำงานเพื่ออะไร ควรทำงานกันอย่างไร จุดมุ่งหมายของคน หรือจุดมุ่งหมายของงาน ทำงานอย่างไร จึงจะมีความสุข ชีวิตงาน และธรรมประสาณสู่เอกภาพ และอิสรภาพภายในเอกภาพ ความหมายของคำว่าการศึกษา คือ การที่ฝึกพัฒนาตน พัฒนาจิต พัฒนาความรู้ กล่าวคือการศึกษา นำหลักธรรมการดำรงชีวิตมาใช้ ทำงานเพื่อเป็นเครื่องมือเลี้ยงชีพ ทำให้มีเงินทอง อีกอย่างหนึ่ง ทำงานเพื่อความเจริญก้าวหน้า ทำให้มีฐานะ และได้รับความนับถือ จุดเด่นของหนังสือคือเป็นการนำเสนอหลักการการทำงานเพื่อความสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา เช่น การพัฒนาตนให้เหมาะสมกับสภาพงาน เป็นต้น จุดด้อยคือขาดการนำเสนอตัวอย่างอาชีพ เพื่อให้เห็นแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งผู้เขียนได้นำเสนอหลักการสูงจนเกินไป อยู่นอกเหนือขอบเขตการทำงานหรือการประกอบอาชีพ คุณูปการของหนังสือคือสามารถยึดถือเป็นหลักการและแนวทางปฏิบัติในการทำงานเพื่อความสุข

6. องค์กรความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์กรความรู้ใหม่

7. เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *เล่าเรียน-ทำงานไป ชีวิตได้อะไร*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka, Mahachulalongkornraja vidyalaya Edition*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House.
Phra Phromkunaphon (P.A. Payutto). (2008). *Study and work together, what will you get in life?* Bangkok: Dhammasabha.